

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen

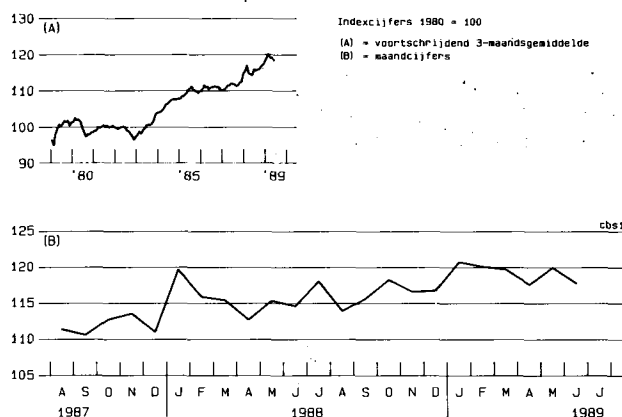
Het volume van de industriële productie was in juni, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 2% kleiner dan in mei. In het eerste halfjaar van 1989 lag het gemiddelde produktieniveau 3% boven dat van het overeenkomstige tijdvak een jaar eerder. Het indexcijfer van de orderpositie in de industrie, gemeten in de Conjunctuurtest, is in juni opnieuw gestegen. Het volume van de in- en uitvoer van goederen steeg in mei met respectievelijk 7% en 9% ten opzichte van de overeenkomstige maand in 1988. In de eerste vijf maanden van dit jaar is de voor prijsveranderingen gecorrigeerde consumptie door gezinnen relatief sterk gestegen. Het volume van de totale bruto investeringen in vaste activa nam in het eerste kwartaal van dit jaar met 5% toe. Het Bruto Binnenlands Produkt tegen marktprijzen kende in het eerste kwartaal een volumegroei van 2,8%. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juli en midden juni met 0,3% gestegen. De producentenprijzen gaven in juni afnemende stijgingen te zien. Ultimo maart was het aantal waargenomen banen van werknemers 111 000 hoger dan een jaar daarvoor. Het door uitzendkrachten gewerkte aantal uren was in het tweede kwartaal van dit jaar 13% groter dan in dezelfde periode van 1988.

Dit blijkt uit de gegevens die op 17 augustus beschikbaar waren. In de Focus wordt ingegaan op de ontwikkeling van de industriële productie in het eerste halfjaar van 1989.

Productie

Het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie was, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, in juni 2% kleiner dan in mei. Het produktievolume in de nijverheid (excl. de bouw) lag 1% onder dat van de voorgaande maand. Vergelijken met juni vorig jaar bedroeg de toename van de industriële productie 3%. Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest is de orderpositie van de industrie in juni opnieuw verbeterd. Nadat het indexcijfer (1984 = 100) vanaf maart op het hoge niveau van 123 was blijven staan, steeg het in juni naar 124. In het eerste halfjaar van 1989 lag dit cijfer ongeveer 20 indexpunten boven dat van dezelfde periode van 1988. Uit de beantwoording van de kwartaalvragen bleek dat de bezettingsgraad van de productie-installaties zich in juni heeft gehandhaafd op het hoge niveau van maart (86%).

Productie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

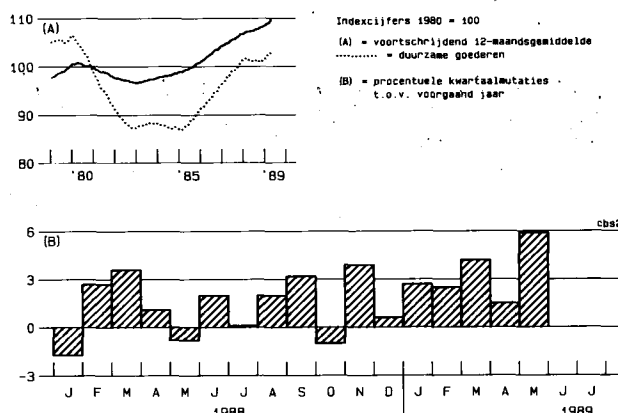
Buitenlandse goederenhandel

Het volume van de invoer van goederen was in mei 7% groter dan in de overeenkomstige maand van 1988. De uitvoer groeide met 9%. In de eerste vijf maanden van dit jaar is de invoer in vergelijking met dezelfde periode van 1988 met 5% toegenomen. De uitvoer groeide in dat tijdvak met 8%.

Consumptie

In de eerste vijf maanden van dit jaar was het volume van de binnenlandse consumptie aanzienlijk groter (ruim 3%) dan in het overeenkomstige tijdvak van 1988. Van de onderscheiden consumptiecategorieën namen de aankopen van duurzame goederen het sterkst toe (5%). Het groeicijfer van de consumptie van voedings- en genotmiddelen liet een relatief sterke stijging zien. In de eerste vijf maanden van dit jaar groeide het volume van deze categorie met 4%. Over

Binnenlandse consumptie (volume)

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/86		1988	1988		1989		1989			Trend ²⁾	
	gemidd.			3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	april	mei	juni		juli
VOLUME-GE-GEVENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	3	1	1	4	3	3	5	9	4	2	.	I+
Delfstoffenwinning	3	1	-11	4	-2	5	15	35	10	-5	.	I+
Industrie	3	1	4	4	4	3	4	4	4	3	.	I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1	0	2	4	0	1	I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	1	-3	1	4	3	-2	.	3	-1	.	.	I
Papier- en grafische industrie	2	3	6	7	3	3	I+
Chemische industrie	8	6	4	7	3	3	4	4	7	.	.	I+
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	4	4	6	3	9	I++
Hout- en bouwmaterialenindustrie	3	1	8	4	9	5	I++
Basismetalenindustrie	2	2	8	14	9	4	10	26	3	.	.	I++
Elektrotechnische industrie	4	-2	4	1	9	0	I+
Rest metaal- en overige industrie	2	-2	3	1	3	4	I+
Openbare nutsbedrijven	2	2	-3	4	2	2	I+
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-11	20	9	38	-6	.	-12	-18	.	.	I++
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	6	6	7	6	3	5	.	4	7	.	.	I++
Grondstoffen en halffabrikaten	5	6	7	4	5	6	.	6	9	.	.	I++
Consumptiegoederen	4	11	5	3	-1	-1	.	-1	3	.	.	I
Investeringsgoederen	12	3	5	18	-1	10	.	-4	4	.	.	I++
Algemene goederen	0	4	11	11	5	-1	.	10	5	.	.	I++
Totaal, excl. energie	7	7	6	8	2	7	.	3	6	.	.	I++
Uitvoer, totaal	5	5	8	12	6	9	.	3	9	.	.	I++
Onbewerkte agrarische producten	4	6	9	2	10	3	.	-17	-8	.	.	I
Delfstoffen	-1	-1	-9	13	-2	13	.	50	17	.	.	I++
Fabrikaten	6	5	8	11	6	9	.	5	11	.	.	I++
Totaal, excl. energie	5	6	10	13	7	11	.	3	8	.	.	I++
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	2	3	1	2	1	3	.	2	6	.	.	I+
Voedings- en genotmiddelen	1	2	1	2	1	4	.	-1	8	.	.	I+
Duurzame consumptiegoederen	2	6	0	1	-1	6	.	0	9	.	.	I+
Overige goederen en diensten	2	2	2	2	2	2	.	3	4	.	.	I+
<i>Investerings in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	6	2	9	3	7	5	I++
Bedrijven	7	2	9	5	8	6	I++
Overheid	-2	-3	4	-9	-1	1	-I
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	2,3	1,5	3,0	2,9	2,8	2,8	I+
Bruto Nationaal Produkt	2,2	1,7	2,6	2,4	2,5	2,9	I+
Bruto Nationaal Inkomen	2,6	0,9	2,8	2,1	2,4	2,4	I+
PRIJZEN												
Productenprijzen industrie, tot. afzet	-1,5	-2,3	0,9	1,1	2,6	5,9	6,4	6,7	6,7	5,7	.	I+
Productenprijzen industrie, verbruik	-4,4	-4,6	-0,2	0,9	1,9	8,9	10,8	12,0	11,3	9,1	.	I++
Ruilver, unit value (goederen)	1	-3	1	0	0	-2	.	-1	0	.	.	I
Invoerprijzen, unit value	-3	-6	0	1	3	9	.	10	11	.	.	I+
Invoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	3	5	8	.	8	9	.	.	I++
Uitvoerprijzen, unit value	-2	-9	1	1	3	6	.	9	11	.	.	I+
Uitvoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	3	4	7	.	9	11	.	.	I++
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	2,1	-0,7	0,7	0,9	1,0	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1	I
Regelingslonen particulier bedrijf	1,4	0,4	0,8	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	.	I
Regelingslonen overheid	-1,4	1,4	0,3	0,3	0,0	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	.	I
Regelingslonen trendvolgers	-0,5	0,7	1,0	1,1	1,1	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	.	I
Dollarkoers, contante notering	-2	-17	-2	2	4	11	14	12	16	13	3	I++
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-1	2	4	6	14	12	12	11	13	15	.
Koersindex voor aandelen, algemeen	28	4	-9	-17	14	27	28	25	30	28	24	I++
Uitgesproken faillissementen	-15	-15	2	-8	6	-1	-7	0	-8	-11	-10	I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		84	85	85	85	86	86					I
Orderpositie (1984=100)		102	107	109	114	119	123	123	123	124	.	I++
Beoordeling orderpositie ¹⁾ (in %)		-14	-6	-4	-4	-1	0	-1	-2	2	.	.
Beoordeling voorr. eindproducten ¹⁾ (in %)		3	2	2	1	3	2	2	2	3	.	.
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Aantal banen van werknemers, totaal	0	2	3	3	3	2	I+
Landbouw en visserij	-1	2	6	7	5	2	I+
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-1	1	1	1	1	1	I
Bouwnijverheid	-3	1	3	2	3	1	I+
Handel, horeca en vervoer	0	4	4	4	5	4	I+
Overige dienstverlening	2	1	2	3	3	3	I++
Aantal uren uitzendkrachten		3	8	8	5	9	13					I++
Geregistreerde werklozen ³⁾ (x 1.000)			433	428	412	426	376	387	376	388	.	.
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	3,5	3,4	1,3	1,4	2,9	4,0	.	4,5	4,8	.	.	I+
Verstrekt consumptief krediet	4	8	2	1	5	4	.	9	5	.	.	I+
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	4	9	10	11	12	.	11	11	.	.	I++
Geldhoeveelheid	8	7	7	6	7	5	.	3	4	.	.	I++
Secundaire liquiditeiten	8	0	11	15	18	22	.	21	21	.	.	I++
Officieel wisseldisconto (in %)	5,3	4,4	3,7	3,9	4,2	5,0	5,7	5,5	5,5	6,0	6,0	I++
Daggeldmarktrente (in %)	6,3	5,2	4,4	5,0	5,2	6,0	6,6	6,3	6,8	6,8	6,9	I++
Rendement op staatsobligaties (in %)	8,0	6,3	6,1	6,3	6,1	6,8	7,2	7,0	7,3	7,2	7,1	I++

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

-I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

³⁾ Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand. De gegevens zijn niet voor het seizoen gecorrigeerd.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

het jaar 1988 als geheel was de toename amper 1%. De voor prijsveranderingen gecorrigeerde aankopen van de overige goederen en diensten stegen in de genoemde periode met een kleine 3%.

Volgens het Consumenten Conjunctuuronderzoek is het vertrouwen van de consument in de economie in juli ten opzichte van juni verder gestegen. Op de vijf vragen die aan deze index ten grondslag liggen werden 15% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven.

Investerings

In het eerste kwartaal van 1989 bedroeg de volumegroei van de totale investeringen in vaste activa 5%. Dit stijgingspercentage is lager dan dat voor het jaar 1988 als geheel. Deze groei is evenwel gerealiseerd ten opzichte van een relatief hoog niveau in het eerste kwartaal van 1988. De bruto investeringen door bedrijven namen in het eerste kwartaal van 1989 toe met 6%; de overheidsinvesteringen waren 1% groter. De investeringen afkomstig uit de bouw-nijverheid waren in volume 4% groter dan in het eerste kwartaal van 1988. Het verletpercentage is bij deze groei van invloed geweest. Dit percentage bedroeg in het eerste kwartaal van 1989 slechts 2,9%, een jaar eerder 7,7%. In het winterkwartaal van 1985, 1986 en 1987 was het gemiddelde verlet meer dan 30%. Het volume van de overige binnenlands geproduceerde investeringen was, evenals dat van ingevoerde investeringsgoederen, 6% groter dan in het eerste kwartaal van 1988.

Kwartaalrekeningen

Het Bruto Binnenlands Produkt (BBP) tegen marktprijzen was in het eerste kwartaal van 1989 in volume 2,8% groter dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Deze groei is ongeveer gelijk aan die in de laatste twee kwartalen van 1988. Ook andere ontwikkelingen van het laatste halfjaar van 1988 hebben zich in het eerste kwartaal van 1989 voortgezet. Zo was de volumegroei van de nationale bestedingen (1,5% t.o.v. het eerste kwartaal van 1988) kleiner dan die van het BBP. Dit werd mede veroorzaakt door een grote voorraadintering. Door de verslechtering van de ruilvoet was de volumegroei van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI) kleiner dan die van het BNP. Het BNI groeide met 2,4%.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie steeg tussen midden juni en midden juli met 0,3%. Vergelijken met juli 1988 bedroeg de stijging 1,1%. Het tempo van deze stijging is in de eerste zes maanden van dit jaar nagenoeg constant gebleven.

Het gemiddelde prijsniveau van de industriële afzet lag in juni 0,3% onder het niveau van mei; het prijspeil van de door de industrie ingekochte goederen daalde met 0,4%. Vergelijken met juni 1988 lagen de prijzen van de industriële afzet en het industriële verbruik respectievelijk 5,7% en 9,1% hoger. Deze jaar-op-jaarmutaties zijn duidelijk (1 tot 3%) lager dan die in de maanden maart, april en mei. Het prijspeil van de invoer van goederen lag, evenals het prijspeil van de uitvoer, in mei 11% boven het niveau van een jaar eerder. Dit betekent een continuering van de na novem-

ber 1988 waarneembare trend van steeds sneller stijgende prijzen van de buitenlandse goederenhandel.

Koersindex

De CBS-koersindex voor aandelen algemeen bereikte in juli gemiddeld de recordhoogte van 197 (1983 = 100). Deze stijging heeft zich in de eerste helft van augustus voortgezet. Vanaf het dieptepunt van de index op 10 november 1987 is de index tot en met 17 augustus met 74% gestegen.

Arbeidsmarkt

Eind maart 1989 bedroeg het aantal waargenomen banen van werknemers 4 838 000. Dit was ruim 111 000 ofwel 2,4% meer dan een jaar eerder. Deze groei van het aantal banen was groter dan de toename in het eerste kwartaal van 1988 (2,1%), was ongeveer even hoog als de groei in het tweede en derde kwartaal van 1988 (respectievelijk 2,4% en 2,6%) en bleef achter bij de groei in het vierde kwartaal van 1988 (3,0%). De groei van het aantal waargenomen banen vond in het eerste kwartaal van 1989 vooral plaats in de bedrijfstakken handel, horeca en reparatie (+ 40 000, ofwel een stijging van het aantal banen in deze bedrijfstak met 4,8%), het bank- en verzekeringswezen en de zakelijke dienstverlening (+ 35 000 ofwel 6,4%) en in de overige dienstverlening en transport (+ 25 000 ofwel 1,8%). De toename bij de handel, horeca en reparatie en bij de overige dienstverlening (incl. transport) was ongeveer even groot als de toename in het eerste kwartaal van 1988. De groei bij het bank- en verzekeringswezen en de zakelijke dienstverlening overtrof die van vorig jaar ruimschoots (zie grafiek 4).

Het door uitzendkrachten gewerkte aantal uren was in het tweede kwartaal van dit jaar bijna 13% groter dan in hetzelfde kwartaal van 1988. Sinds het begin van de reeks in 1986 werd nog niet een dergelijk hoog groeicijfer gemeten. In het eerste kwartaal van 1989 bedroeg de groei ruim 9%, over 1988 als geheel werd een toename van 8% waargenomen.

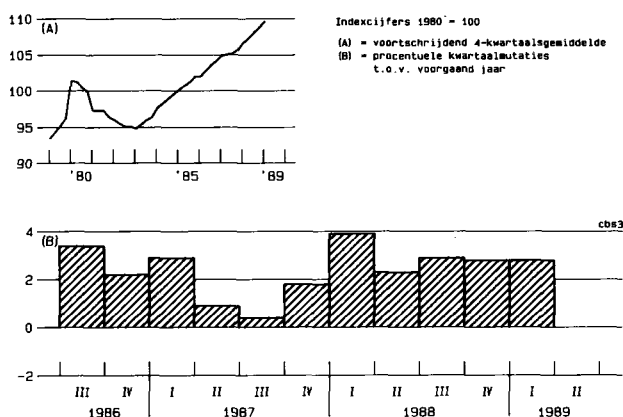
Geld en krediet

Eind mei bedroeg het spaartegoed van particulieren ruim 160 miljard gulden. Dit bedrag was 4,8% groter dan een jaar eerder. Een dergelijk hoog groeicijfer is vanaf februari 1987 niet meer voorgekomen.

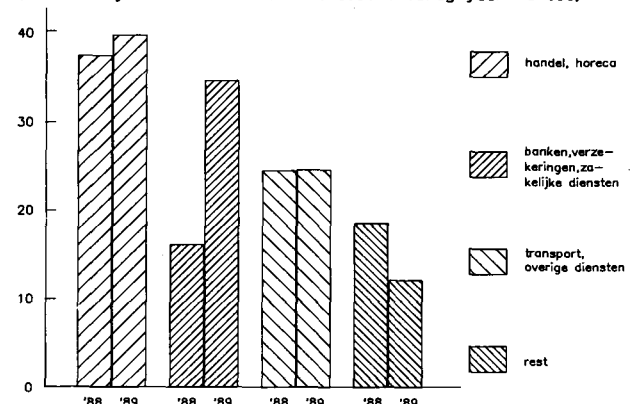
De hier opgenomen indicatoren voor de lange termijn rente en de korte termijn rente lieten in juli een tegengestelde ontwikkeling zien. Het rendement op staatsobligaties daalde van gemiddeld 7,2% in juni naar 7,1% in juli; de daggeldmarktrente steeg van 6,8% naar ruim 6,9%. Het rentever-schil tussen beide indicatoren is de afgelopen maanden steeds kleiner geworden. In het eerste halfjaar van 1989 werd een verschil van 0,7%-punt gemeten, terwijl in 1988 het rendement op staatsobligaties nog 1,6%-punt hoger lag dan de daggeldmarktrente.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Bruto Binnenlands Produkt (volume)

Groei aantal banen per bedrijfstak (ultimo cijfers eerste kwartaal t.o.v. vorig jaar *1 000)

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/86 gemidd.	1987	1988	1988		1989		1989			Trend ²⁾	
				3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	april	mei	juni		juli
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	3	0	4	4	4	5	.	8	2	.	.	I+
België	2	2	5	6	6	5	.	4	.	.	.	I++
Frankrijk	1	2	4	6	4	4	.	7	5	.	.	I+
Verenigd Koninkrijk	3	4	4	4	2	0	.	4	-3	.	.	I+
Italië	1	3	7	9	8	3	.	3	2	.	.	I++
Verenigde Staten	5	4	6	6	5	4	.	5	4	.	.	I+
Japan	4	3	9	9	8	7	.	7	.	.	.	I++
Europese Gemeenschap	2	2	4	5	4	3	.	6	2	.	.	I+
Buitenland (gewogen) ¹⁾	2	2	4	5	5	4	.	6	.	.	.	I+
Nederland	3	1	1	4	3	3	5	9	4	2	.	I+
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	1,9	0,3	1,1	1,2	1,5	2,7	3,1	3,0	3,1	3,2	3,1	I+
België	5,0	1,6	1,2	1,0	1,6	2,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,1	I+
Frankrijk	6,3	3,3	2,7	2,9	3,0	3,4	3,6	3,6	3,7	3,6	.	I+
Verenigd Koninkrijk	4,8	4,1	4,9	5,5	6,5	7,7	8,2	8,1	8,3	8,3	.	I++
Italië	10,1	4,7	5,1	5,0	5,2	5,9	3,6	-2,3	6,5	6,5	6,5	I++
Verenigde Staten	3,2	3,6	4,1	4,1	4,4	4,8	5,2	5,1	5,3	5,2	.	I+
Japan	1,7	0,1	0,7	0,6	1,1	1,1	2,7	2,4	2,9	3,0	3,0	I
Europese Gemeenschap	6,3	3,3	3,6	3,8	4,1	4,9	5,4	5,3	5,4	5,4	.	I+
Nederland	2,1	-0,7	0,7	0,9	1,0	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1987.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

-I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

- = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Focus: Industriële productie in eerste halfjaar van 1989 gestegen

In het eerste halfjaar van 1989 was het volume van de industriële productie ruim 3% groter dan in het overeenkomstige tijdvak van 1988. Deze stijging blijft achter bij de groei die over 1988 als geheel (4%) werd gerealiseerd.

In de ontwikkeling van het volume van de industriële productie zijn vanaf 1980 globaal vier perioden te onderscheiden. In het tijdvak 1981 tot en met 1983 bleef de productie gemiddeld onder het niveau van 1980. In 1984 en 1985 deed zich een groeispurt voor, waarbij in 1984 het grootste accres van dit decennium werd verwezenlijkt. In de periode 1986 en 1987 steeg het produktieniveau slechts in geringe mate. In 1988 en het eerste halfjaar van 1989 lagen de groeicijfers weer duidelijk op een hoger niveau. Grafiek 5 illustreert de genoemde ontwikkeling met de weergave van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde, waarbij dit gemiddelde aan het eind van de periode is geplaatst.

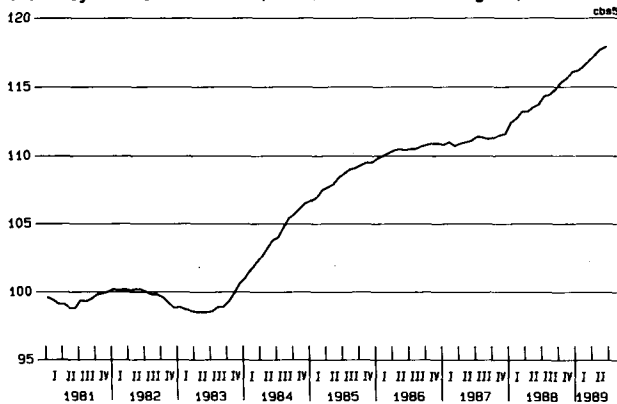
Binnen de industrie deden zich in de eerste helft van dit jaar uiteenlopende ontwikkelingen voor. Van de in tabel 1 onderscheiden bedrijfsklassen lag alleen in de textiel-, kleding-

en lederindustrie het productievolume onder dat van de eerste helft van 1988. In de voedings- en genotmiddelenindustrie bleef de groei beperkt tot 1%. De elektrotechnische industrie, de papier- en grafische industrie, de chemische industrie, de hout- en bouwmaterialenindustrie en de rest metaal- en overige industrie kenden alle vijf een groei die weinig afweek van het industriële gemiddelde. In de basismetalenindustrie en de rubber- en kunststofverwerkende industrie werden de hoogste groeicijfers gerealiseerd.

Alleen in de rubber- en kunststofverwerkende industrie en in de metaalindustrie (uitgezonderd de elektro en de basismetalen) overtroffen de groeicijfers over de eerste helft van dit jaar die van het jaar 1988 als geheel.

Buiten de industriële bedrijfstakken nam het productievolume in de delfstoffenwinning in de eerste zes maanden van dit jaar met 9% toe. Mede door deze ontwikkeling steeg de productie in de nijverheid (exclusief de bouw) over deze periode met 4%.

Productie industrie (volume)
Indexcijfers 1980 = 100 (voortschr. 12-maandsgem.)

Procentuele groei industriële productie per bedrijfsklasse

